DOI 10.32782/city-development.2025.2-21
УДК 336.221.4-025.18(4-6ЄС)

ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Цалан Мирослава Іванівна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-1878-1346

Анотація. Гармонізація податкових систем країн Європейського Союзу є важливою умовою функціонування єдиного ринку та забезпечення справедливої конкуренції між державами-членами. У статті досліджено основні проблеми, що стримують гармонізацію, включаючи збереження податкового суверенітету, економічну асиметрію та політичну чутливість податкової політики. Проаналізовано ступінь гармонізації непрямого оподаткування, зокрема ПДВ та акцизів, труднощі гармонізації прямого оподаткування, зокрема корпоративного податку. Розглянуто сучасні ініціативи ЄС щодо боротьби з податковою конкуренцією та ухиленням від оподаткування, зокрема BEPS, ATAD і впровадження мінімального корпоративного податку. Досліджено податкове навантаження у країнах ЄС у 2021–2023 роках. Акцентовано увагу на необхідності посилення координації податкової політики для досягнення збалансованої гармонізації, що враховує як інтеграційні цілі, так і національні інтереси.

Ключові слова: гармонізація, податкова система, ПДВ, оподаткування, податкова конкуренція, Європейський Союз, корпоративний податок.

Актуальність проблеми. Процеси гармонізації податкових систем країн Європейського Союзу є важливим елементом поглиблення економічної інтеграції та забезпечення функціонування єдиного ринку. Незважаючи на спільні цілі, податкова політика залишається однією з найменш уніфікованих сфер у межах ЄС. Різниця в рівнях оподаткування, відмінності у структурах податкових доходів та збереження національної податкової автономії створюють значні бар'єри для ефективної гармонізації. Часто це проявляється через податкову конкуренцію, викривлення кон'юнктури ринку та значні перешкоди для бізнесу. Транснаціональні корпорації застосовують податкові розбіжності для ухилення від оподаткування, що у свою чергу знижує доходи національних бюджетів. У сучасних умовах цифровізації економіки традиційні підходи до оподаткування втрачають ефективність. Це актуалізує необхідність узгодження підходів до оподаткування цифрових компаній на рівні ЄС. Після пандемії країни ЄС також потребують скоординованих податкових рішень для стимулювання економічного відновлення та фінансування спільних програм. Саме тому актуальність дослідження полягає у необхідності комплексного аналізу існуючих проблем процесів податкової гармонізації, виявленні основних викликів і пошуку шляхів їх подолання в умовах економічної глобалізації та тотальних цифровізаційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років гармонізація податкових систем у ЄС стала предметом численних досліджень, що охоплюють як нормативно-правові, так і економічні аспекти. Активно досліджують проблематику гармонізації податкових систем сучасні українські економісти, зокрема Пацурківський П., Гаврилюк Р. [1], Хоменко Г., Городиський М., Поліщук І. [2] та зарубіжні вчені Коптіс Д. [3], Геншель П. і Якхтенфукс М. [4]. Особливу увагу приділено ініціативам, спрямованим на боротьбу з податковими зловживаннями, цифровізацію податкового адміністрування та забезпечення прозорості в оподаткуванні транснаціональних корпорацій.

Метою статті є дослідження основних проблем гармонізації податкових систем країн Європейського Союзу з урахуванням сучасних економічних, політичних та правових умов функціонування єдиного ринку.

Результати дослідження. Гармонізація податкової політики передбачає не лише уніфікацію податкових ставок, але й узгодження

© Цалан М. І., 2025

підходів до адміністрування податків, оподаткування доходів та усунення проблеми подвійного оподаткування. Її ключовими завданнями є забезпечення вільного руху факторів виробництва, мінімізація податкової конкуренції та створення стабільної і передбачуваної системи фіскальних надходжень.

Відсутність гармонізації може перешкоджати економічній інтеграції через податкові бар'єри та конкурентні викривлення. Як зазначається у дослідженні Коптіса Д. [3], гармонізація податкової політики в ЄС стала необхідною умовою для усунення фіскальних бар'єрів, що перешкоджають ефективному функціонуванню єдиного ринку. Незважаючи на те, що інтеграція товарних ринків та капіталу просувається швидше, процес податкової гармонізації стикається зі значними викликами, зокрема через політичні та економічні розбіжності між країнами-членами.

Аналогічну позицію висловлюють Пацурківський П. та Гаврилюк Р., які наголошують, що метою гармонізації податкового права ЄС є забезпечення функціонування внутрішнього ринку та реалізація фундаментальних економічних свобод, зокрема вільного руху робочої сили, товарів, капіталу та послуг. Вони підкреслюють, що гармонізація у сфері непрямого оподаткування здійснюється через рамкове законодавство, тоді як у сфері прямого оподаткування застосовується мінімальна гармонізація, що обумовлено природою Євросоюзу як правового простору [1].

Як зазначають Хоменко Г., Городиський М. та Поліщук І., гармонізація податкових систем країн ЄС базується на принципі уникнення податкової конкуренції між державами-членами, забезпечуючи збереження єдиного внутрішнього ринку при збереженні певного рівня податкового суверенітету [2].

Згідно з думкою Коптіса Д., гармонізація податків у ЄС відбувається двома основними шляхами: через уніфікацію непрямих податків (ПДВ та акцизів) та поступову координацію прямих податків. Якщо перший напрямок уже реалізований через встановлення мінімальних ставок та гармонізовану систему адміністрування, то гармонізація прямих податків, зокрема корпоративного оподаткування, стикається з опором держав-членів, які використовують податкову політику як інструмент економічної конкуренції.

Геншель П. і Якхтенфукс М. також підкреслюють, що гармонізація непрямих податків у ЄС була досягнута завдяки директивному регулюванню, однак у сфері прямих податків держави-члени зберігають значну автономію. Це зумовлено високим рівнем політичної чутливості податкової сфер, що ускладнює впровадження єдиних ставок корпоративного та прибуткового податку [4].

Найбільш помітного прогресу в процесі гармонізації податкових систем держав-членів ЄС досягнуто у сфері непрямого оподаткування, зокрема податку на додану вартість та акцизів. У межах єдиного фіскального простору було встановлено мінімальні стандарти щодо бази оподаткування та рівнів ставок ПДВ, що закріплено в Директиві Ради 2006/112/ЄС. Це дозволило значною мірою уніфікувати підходи до адміністрування ПДВ та зменшити фіскальні бар'єри у транскордонній торгівлі [5].

Подальшому розвитку цифрової гармонізації сприяє ініціатива Європейської Комісії ViDA (VAT in the Digital Age), яка передбачає поступове запровадження обов'язкової електронної звітності та електронного виставлення рахунків-фактур. За попередніми оцінками ці заходи дозволять щорічно скорочувати втрати бюджету від ПДВ на суму до €18 млрд та зменшити адміністративні витрати бізнесу на понад €4 млрд [6].

Щодо акцизного оподаткування, Європейський Союз встановив гармонізовані правила щодо мінімальних ставок на алкогольну продукцію, тютюнові вироби та енергетичні ресурси (зокрема, паливо). Відповідні директиви ЄС визначають єдину структуру оподаткування таких товарів та створюють правову основу для функціонування внутрішнього ринку без податкових викривлень.

Попри активізацію з боку Європейського Союзу низки ініціатив, спрямованих на боротьбу з агресивним податковим плануванням і мінімізацією податкових зобов'язань транснаціональними корпораціями, процес гармонізації прямого оподаткування залишається вкрай ускладненим. Зокрема, ЄС підтримує імплементацію Плану дій ОЕСР з протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутків з-під оподаткування (Base Erosion and Profit Shifting – BEPS). Підхід BEPS стосується стратегій податкового планування, у яких використовують неузгодженості у податковому законодавстві з метою штучного переміщення прибутків до територій з низьким або нульовим рівнем оподаткування[7].

Крім того, у 2016 році було прийнято Директиву щодо боротьби з ухиленням від оподаткування (ATAD), яка зобов'язує держави-члени запровадити мінімальні стандарти щодо обмеження відсоткових витрат, контрольованих іноземних компаній та правил щодо гібридних невідповідностей [8].

Подальшим кроком у цьому напрямі стало ухвалення Директиви (ЄС) 2022/2523, яка запроваджує мінімальну ефективну ставку корпоративного податку на рівні 15% для великих міжнарод-

них компаній. Ця норма відповідає глобальним зобов'язанням ЄС у межах другого компонента BEPS та спрямована на зменшення масштабів податкової конкуренції між юрисдикціями [9].

Однак навіть за умов наявності зазначених механізмів, держави-члени ЄС продовжують зберігати суттєву автономію у формуванні податкової політики, зокрема у визначенні ставок, податкових пільг і преференцій. Такий рівень національного суверенітету у фіскальній сфері ускладнює досягнення повноцінної гармонізації прямих податків та створює передумови для подальшого збереження податкових дисбалансів у межах Європейського Союзу.

На основі даних Eurostat за 2021–2023 рр. простежуються значні відмінності у податковому навантаженні між країнами-членами (від 22,7% в Ірландії до 45,6% у Франції), що створює бар'єри для відповідної координації.

Упродовж 2022–2023 років рівень податкового навантаження в країнах Європейського Союзу демонстрував помітні коливання (див. табл. 1), що пояснюється поєднанням макроекономічних і фіскальних факторів.

Зниження навантаження у деяких країнах, таких як Німеччина (з 41,7% до 40,3%) та Болгарія (з 31,1% до 29,9%), зумовлено переважно випереджальним зростанням ВВП порівняно з податковими надходженнями, податковими пільгами або тимчасовими фіскальними стимулами. Водночас зростання показника в Ірландії (з 21,1% до 22,7%) чи Данії (з 42,6% до 44,1%) може свідчити про ефективніші механізми адміністрування податків, індексацію ставок або відновлення податкових зобов'язань, скасованих під час пандемії. Таким чином, зміни податкового навантаження відображають як економічні цикли, так і податкову політику, що ускладнює процес гармонізації систем оподаткування в межах ЄС.

Таким чином, процес гармонізації податкових систем у межах Європейського Союзу стикається з низкою структурних та інституційних перешкод, які суттєво ускладнюють досягнення уніфікованої фіскальної політики. Серед основних проблем, які сповільнюють гармонізацію податкових систем країн-членів Європейського Союзу, варто виокремити наступні:

1. Нерівномірний соціально-економічний розвиток держав-членів. Країни ЄС демонструють суттєву різницю в показниках валового внутрішнього продукту на душу населення, продуктивності праці, рівні цифровізації та структурі зайнятості. Наприклад, у 2023 році ВВП на душу населення в Люксембурзі перевищував €120 тис., тоді як у Болгарії цей показник не досяг €15 тис. Відповідно країни з нижчим рівнем розвитку більш залежні від податкових стимулів як інструменту залучення інвестицій, що робить їх менш схильними до уніфікації ставок та податкових баз.

2. Відмінності у бюджетній структурі та джерелах фіскальних доходів. Фіскальні моделі країн ЄС суттєво відрізняються. Наприклад, у скандинавських країнах (Швеція, Данія) значна частка податкових надходжень формується за рахунок високих ставок ПДВ та соціальних внесків. У той час як в Ірландії або Угорщині державна політика зорієнтована на низьке корпоративне оподаткування для стимулювання експорту та залучення транснаціональних компаній. Така фіскальна диверсифікація зумовлює складність узгодження загальноєвропейських норм.

3. Політична чутливість питань податкової політики. Податкова сфера є предметом внутрішньополітичного контролю у більшості країн-членів. Зміна ставок або запровадження нових механізмів оподаткування часто стає предметом суспільної дискусії, впливає на виборчі рейтинги

Таблиця 1 – Податкове навантаження в окремих країнах ЄС у 2022–2023 роках (% ВВП)

Країна	2022	2023	Країна	2022	2023
Бельгія	44,7	44,8	Люксембург	40,6	41,9
Болгарія	31,1	29,9	Угорщина	35,1	35,1
Чехія	34,1	34,1	Мальта	28,3	27,1
Данія	42,6	44,1	Нідерланди	38,7	39,1
Німеччина	41,7	40,3	Австрія	43,5	43,5
Естонія	33,1	34,0	Польща	34,9	36,0
Ірландія	21,1	22,7	Португалія	37,9	37,6
Греція	42,8	40,7	Румунія	28,1	27,3
Іспанія	37,5	37,0	Словенія	38,1	36,9
Франція	47,6	45,6	Словаччина	35,4	35,2
Хорватія	37,4	37,3	Фінляндія	43,5	42,7
Італія	41,9	41,7	Швеція	43,2	42,1
Латвія	33,2	33,2	Кіпр	35,9	38,8
Литва	32,0	32,4	–	–	–

Джерело: складено автором на основі [10]

партій і є інструментом передвиборної боротьби. Наприклад, уряд Франції неодноразово відкладав перегляд податкових ставок через масові протести («жовті жилети»), спричинені зростанням паливних акцизів. Це обмежує політичну волю до гармонізації, особливо в частині прямих податків.

4. Обмеженість мандату ЄС у сфері прямого оподаткування. На відміну від сфери митного регулювання чи політики конкуренції, де Європейська Комісія володіє значними повноваженнями, у податковій сфері прийняття рішень часто вимагає одностайності всіх держав-членів. Це ускладнює навіть часткову гармонізацію податкових ставок або введення нових податкових інструментів. Наприклад, пропозиція щодо створення загальної консолідованої бази оподаткування (ССCTB) блокується вже понад десять років через супротив окремих країн.

5. Відмінності у фіскальній конкурентоспроможності держав-членів ЄС. Додатковим чинником, що ускладнює процес податкової гармонізації, є істотні відмінності у рівні конкурентоспроможності та нейтральності податкових систем країн-членів. Згідно з Європейською податковою політичною картою (European Tax Policy Scorecard), опублікованою Tax Foundation у 2024 році [11], податкові режими ЄС варіюються від сприятливих для інвестицій до надмірно врегульованих, що створює нерівні умови для ведення бізнесу. У звіті підкреслюється, що відсутність єдиного підходу до побудови податкової системи може призводити до викривлення конкуренції на внутрішньому ринку ЄС, що ставить під сумнів ефективність поточних механізмів координації.

Варто відзначити суттєву нерівномірність у рівнях фіскальної конкурентоспроможності країн Європейського Союзу у 2024 р. (див. табл. 2).

Таблиця 2 – Рейтинг конкурентоспроможності податкових систем країн ЄС у 2024 році

Країна	Загальний рейтинг	Загальний бал	Рейтинг за корпоративним оподаткуванням	Рейтинг за оподаткуванням фізичних осіб	Рейтинг за податками на споживання	Рейтинг за податками на майно	Рейтинг за правилами транскордонного оподаткування
Естонія	1	100	2	5	7	1	12
Кіпр	2	91,1	4	9	3	3	19
Латвія	4	90,8	1	8	12	6	9
Болгарія	5	88,2	3	1	10	10	15
Мальта	6	87,1	29	3	4	2	7
Литва	7	76,8	5	14	13	7	20
Чехія	8	76,7	12	7	24	7	11
Словаччина	9	75,8	18	4	15	5	25
Румунія	10	74,9	7	2	27	19	18
Люксембург	11	73,7	26	31	2	14	6
Угорщина	12	73,2	8	6	32	20	4
Швеція	14	71,8	10	18	19	9	13
Нідерланди	15	68,1	25	26	8	14	3
Хорватія	16	64,8	6	28	23	4	31
Австрія	19	62,9	22	27	6	24	16
Фінляндія	20	62,8	11	21	18	17	23
Німеччина	21	61,4	28	32	5	10	8
Словенія	22	61,1	14	13	22	28	24
Бельгія	23	60,5	20	16	14	26	21
Данія	24	59,8	17	25	16	10	30
Греція	25	59,1	19	11	29	22	27
Польща	27	54,8	21	15	30	25	26
Іспанія	28	53,9	30	22	11	30	17
Ірландія	29	52,2	9	29	28	17	32
Португалія	30	49,8	32	24	17	14	28
Франція	31	49,1	31	30	20	26	10
Італія	32	45,9	23	19	31	32	22

Джерело: складено автором на основі [11]

За результатами рейтингу Tax Foundation, перші позиції посіли Естонія, Кіпр та Латвія, податкові системи яких поєднують низьке податкове навантаження із прозорими механізмами адміністрування. Зокрема, Естонія демонструє найвищу ефективність у сфері корпоративного оподаткування завдяки унікальній системі, яка передбачає оподаткування лише при розподілі прибутку. Натомість останні позиції у загальному заліку займають Італія, Франція та Португалія, що зумовлено високим рівнем податкового тиску, складністю адміністрування податків і менш сприятливими умовами для транскордонної діяльності.

Ці відмінності також проявляються в окремих компонентах рейтингу. За корпоративним оподаткуванням лідирують Латвія, Естонія та Болгарія тоді як Франція, Іспанія та Португалія демонструють найгірші показники. У сфері індивідуального оподаткування найвищу позицію посідає Болгарія, а найнижчу – Німеччина. За показником транскордонних податкових правил кращі позиції займають Нідерланди.

Загалом наведені дані підтверджують наявність значних структурних розбіжностей між податковими системами країн ЄС, що ускладнює реалізацію політики фіскальної гармонізації та підкреслює необхідність пошуку гнучких інтеграційних механізмів, які б дозволили враховувати національні інтереси при формуванні єдиного фіскального простору.

Вважається, що потенційна гармонізація податкової політики може бути успішною лише за умови збереження її принципової основи. Інакше існує ризик створення дисбалансів, коли нова уніфікована система буде менш ефективною за чинні національні підходи в окремих країнах. Це підсилює потребу у виваженому формуванні європейської податкової стратегії, що враховує економічну реальність держав-членів.

У контексті сучасних трансформацій податкових систем Європейського Союзу цифровізація відіграє все більш вагому роль як інструмент уніфікації процедур адміністрування та підвищення ефективності податкової політики. Однією з ключових ініціатив Європейської Комісії у цьому напрямі стала програма ViDA (VAT in the Digital Age), покликана забезпечити прозору, уніфіковану й технологічно орієнтовану модель адміністрування податку на додану вартість у межах ЄС. Основними цілями цієї ініціативи є впровадження обов'язкової електронної звітності в режимі реального часу, розширення використання електронних рахунків-фактур, а також спрощення процедур для суб'єктів малого та середнього бізнесу, які ведуть діяльність в декількох юрисдикціях. Згідно з оцінками Європейської Комісії, реалізація ViDA дозволить скоротити річні втрати бюджету від ПДВ приблизно на €18 мільярдів, що є вагомим внеском у фіскальну стабільність регіону [12].

Цифровізація податкового адміністрування також сприяє посиленню аналітичних спроможностей державних органів, зменшенню рівня шахрайства з ПДВ, гармонізації обмінних форматів даних та розвитку інтероперабельності між національними податковими системами. Таким чином, цифрові інструменти не лише оптимізують фіскальні процеси, але й сприяють глибшій інтеграції податкових політик країн-членів ЄС, формуючи спільний цифровий простір оподаткування.

Для України як країни, яка прагне до євроінтеграції, вивчення та впровадження аналогічних цифрових рішень є не лише актуальним, але й стратегічно необхідним кроком у напрямку гармонізації з європейськими стандартами на шляху реалізації євроінтеграційного вектору розвитку.

Висновки. Гармонізація податкових систем держав-членів Європейського Союзу залишається однією з найскладніших і водночас стратегічно важливих складових процесу європейської інтеграції. В умовах зростаючої взаємозалежності національних економік та активізації глобальних викликів у сфері оподаткування питання уніфікації податкової політики набуває нової актуальності.

Ефективна гармонізація можлива лише за умови досягнення динамічного балансу між прагненням до поглиблення інтеграції в межах єдиного ринку та збереженням національного податкового суверенітету. Без урахування специфіки соціально-економічного розвитку окремих держав-членів, особливостей їх бюджетних структур та політичної чутливості фіскальної політики, спроби повної уніфікації залишатимуться малоефективними.

Подальший прогрес у сфері гармонізації потребує:

– посилення інституційної координації між національними податковими органами та Європейською Комісією;

– масштабної цифровізації податкових процедур, зокрема шляхом реалізації ініціативи ViDA;

– реалізації координованих заходів боротьби з агресивним податковим плануванням, включно з імплементацією стандартів BEPS і глобального мінімального корпоративного податку.

Тільки на основі поєднання правових, економічних і технологічних інструментів Європейський Союз зможе сформувати справедливу, стабільну та конкурентоспроможну податкову модель, що відповідатиме цілям сталого розвитку та забезпечення рівних умов для функціонування бізнесу у всіх країнах-членах.

Бібліографічний список:

1. Гаврилюк Р., Працуківський П. Принципи гармонізації податкового права ЄС. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право.* 2024. № 1. С. 37–50. DOI: https://doi.org/10.31617/3.2024(132)03
2. Хоменко Г., Городиський М., Поліщук І. Проблеми гармонізації податкових систем країн Європейського Союзу. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2024. Вип. 3(59). С. 66–71. DOI: http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2024-3(59)-66-71
3. Kopits G. Tax Harmonization in the European Community. *Washington : International Monetary Fund*, 1992. 254 p. DOI: https://doi.org/10.5089/9781557751924.071
4. Genschel P., Jachtenfuchs M. How the European Union Constrains the State: Multilevel Governance in Taxation. *European Journal of Political Research*. 2010. Vol. 49(4). P. 469–496. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2010.01939.x
5. Директива Ради 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему ПДВ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_928#Text (дата звернення: 19.04.2025)
6. VAT in the Digital Age (ViDA): What companies need to know about the reform of the European VAT system. URL: https://stripe.com/resources/more/vida?utm_source (дата звернення: 19.04.2025)
7. Міністерство Фінансів України. BEPS. URL: https://mof.gov.ua/uk/beps-440 (дата звернення: 19.04.2025)
8. Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016. *Official Journal of the EU*. L 193, 19.7.2016. P. 1–14. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016L1164 (дата звернення: 19.04.2025)
9. Council Directive (EU) 2022/2523 of 14 December 2022. Official Journal of the EU. L 328, 22.12.2022. P. 1–46. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2523 (дата звернення: 19.04.2025)
10. Eurostat. Data Browser Main national accounts tax aggregates. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag__custom_13541207/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=0b8bab4c-28eb-460d-8862-88dc021d869d (дата звернення: 19.04.2025)
11. 2024 European Tax Police Scorecard. URL: https://taxfoundation.org/research/all/eu/2024-european-tax-rankings/?utm_source (дата звернення: 19.04.2025)
12. European Commission. VAT in the Digital Age (ViDA) – legislative proposal. Directorate-General for Taxation and Customs Union. Brussels, 2022. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/vat/vat-digital-age-vida_en?utm_source (дата звернення: 11.05.2025)

References:

1. Havryliuk R., Pratsukivskyi P. (2024) Pryntsypy harmonizatsii podatkovoho prava YeS [Principles of harmonisation of EU tax law]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance*, law. Vol. 1, pp. 37–50. DOI: https://doi.org/10.31617/3.2024(132)03
2. Khomenko H., Horodyskyi M., Polishchuk I. (2024) Problemy harmonizatsii podatkovykh system krain Yevropeiskoho Soiuzu [Problems of harmonisation of tax systems in the European Union]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu – Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis*. Vol. 3(59), pp. 66–71. DOI: http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2024-3(59)-66-71
3. Kopits G. (1992) Tax Harmonization in the European Community. *Washington : International Monetary Fund*, 254 p. DOI: https://doi.org/10.5089/9781557751924.071
4. Genschel P., Jachtenfuchs M. (2010) How the European Union Constrains the State: Multilevel Governance in Taxation. *European Journal of Political Research*. Vol. 49(4). P. 469–496. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2010.01939.x
5. Dyrektyva Rady 2006/112/IeS vid 28 lystopada 2006 roku pro spilnu systemu PDV [Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of VAT]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_928#Text (accessed April 19, 2025)
6. VAT in the Digital Age (ViDA): What companies need to know about the reform of the European VAT system. Available at: https://stripe.com/resources/more/vida?utm_source (accessed April 19, 2025)
7. Ministerstvo Finansiv Ukrainy [Ministry of Finance of Ukraine]. BEPS. Available at: https://mof.gov.ua/uk/beps-440 (accessed April 19, 2025)
8. Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016. *Official Journal of the EU*. L 193, 19.7.2016. P. 1–14. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016L1164 (accessed April 19, 2025)
9. Council Directive (EU) 2022/2523 of 14 December 2022. *Official Journal of the EU*. L 328, 22.12.2022. p. 1–46. Available at: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2523 (accessed April 19, 2025)
10. Eurostat. Data Browser Main national accounts tax aggregates. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag__custom_13541207/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=0b8bab4c-28eb-460d-8862-88dc021d869d (accessed April 19, 2025)
11. 2024 European Tax Police Scorecard. Available at: https://taxfoundation.org/research/all/eu/2024-european-tax-rankings/?utm_source (accessed April 19, 2025)
12. European Commission. VAT in the Digital Age (ViDA) – legislative proposal. Directorate-General for Taxation and Customs Union. Brussels, 2022. Available at: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation/vat/vat-digital-age-vida_en?utm_source (accessed May 11, 2025)

PROBLEMS OF HARMONIZATION OF TAX SYSTEMS OF EUROPEAN UNION COUNTRIES

Myroslava Tsalan
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of International Economic Relations
State Higher Educational Institution "Uzhhorod National University"

Summary. Harmonization of tax systems of the European Union countries is an important condition for the functioning of the single market and ensuring fair competition between member states. The author examines the main problems that hinder harmonization. These include uneven socio-economic development of member states, differences in budget structure and sources of fiscal revenues, political sensitivity of tax policy issues, limited EU mandate in the field of direct taxation, differences in fiscal competitiveness of EU member states. The degree of harmonization of indirect taxation, in particular VAT and excise duties, and the difficulties of harmonizing direct taxation, in particular corporate tax, have been analyzed. Modern EU initiatives to combat tax competition and tax evasion in particular BEPS, ATAD and the introduction of a minimum corporate tax have been considered in the article. The tax burden in EU countries in 2021–2023 has been studied. Special attention has been focused on the need to strengthen tax policy coordination to achieve balanced harmonization that takes into account both integration goals and national interests. Digitalization of tax administration also strengthens the analytical capabilities of state institutions, reduces the level of VAT fraud, promotes the unification of data exchange formats and the development of interaction between national tax systems. As a result, digital tools not only increase the efficiency of fiscal processes, but also contribute to deeper integration of tax policies of EU countries, forming a single digital taxation space. The author notes that the implementation of digital tools and solutions is relevant for Ukraine. The direction of harmonizing the tax system with European standards in the process of implementing the European integration vector of development is especially important for the country. In the future, for the progress of harmonization processes, it was proposed to strengthen institutional coordination between national tax authorities of EU members and the European Commission, take into account large-scale digitalization of tax procedures, and implement coordinated measures to combat aggressive tax planning.

Keywords: harmonization, tax system, VAT, taxation, tax competition, European Union, corporate tax.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2025